

BISERICA și ȘCOLA.

Fóia bisericescă, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiunei

„BISERICA și ȘCOLA.”
Êr banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Nr. 6648. Pres.

MIRON,

din îndurarea lui Dumneșeu arhiepiscop al bisericii ortodoxe în Transilvania, și metropolit al Românilor greco-orientali din Ungaria și Transilvania; consiliariu intim al Majestății Sale cesaree și apostolico-regesci,

Iubitului cler și popor al archidiecesei mele transilvane: dar și milă dela Dumneșeu și salutarea mea archiepiscopalescă!

Diua de astăzi, 1 Octobre stălu nou, adecă 19 Septembre stălu vechiu, va fi în viața statului nostru public și în special în a bisericii noastre ortodoxe din Ungaria cu părțile ei transilvane o di epochală, pentru-că astăzi intră în viață articolul de lege XXXI din anul 1894 despre dreptul matrimonial, prin care se introduce și în patria noastră o instituțiune nouă, la noi până acum cu totul străină, adecă: căsătoria civilă, obligătoare pentru toți cetățenii statului în ceea ce privește încheierea și desfacerea căsătoriilor: de asemenea tot astăzi intră în viață articolii de lege XXXII și XXXIII din același an, referitori la religiunea pruncilor și la matriculele de stat, toate acestea de o gravă importanță pentru viața noastră bisericescă.

Va fi de bună sémă cunoscut iubitului cler și popor archidieceșan: cu câtă insistență au luptat la timpul seu în mai multe rânduri arhieriei bisericii noastre ortodoxe în legislațiunea țării, alătura cu prelații altor biserici, și în perfectă armonie cu opiniunea publică a tuturor fiilor credincioși bisericii noastre, ca să impedece crearea legilor proiectate de guvernul țării cu caracter de reforme politico-bisericesci, și cum totuși am ajuns să ne vedem astăzi în fața unor legi deja sancționate, cari conțin partea cea mai esențială a reformelor proiectate, și în special conțin instituțiunea căsătoriei civile, de carea noi mai cu sémă ne-am ferit, ca de un pericol evident pentru instituțiunile noastre bisericesci.

Acum dar, când au să între în viață legile menționate, fie ele cât de nefavorabile pentru interesele noastre bisericesci, noi ca supuși credincioși ai Majestății Sale augustului nostru monarch și ca cetățeni loiali ai statului, datori suntem să le respectăm și să ne conformăm lor până când vor fi în vigóre; de altă parte însă, ca creștini buni și fii credincioși ai bisericii ortodoxe, suntem tot așa datori a ne păstra simțul religios și a ne salva instituțiunile canonice privitoare mai ales la sacramentul căsătoriei, fără a ne pune în conflict cu legile statului, ceea ce este posibil și depinde numai dela noi.

Ca să ne putem face cât mai corect datorința în ambele direcțiuni, ce le atinseu, trebuie să cunoșcem bine situațiunea nouă, în care e pusă biserica noastră prin reformele amintite, și să avem directive clare pentru ținuta noastră față cu acelea; deci urmând cu plăcere bunei înțelegeri, la care am ajuns cu preasântiții frați episcopi și cu consistoriul nostru metropolitan, vă adresez iubit cler și popor acastă epistolă pastorală, și din capul locului fac apel la simțul vostru religios, pe care me rașem cu totul, când vin să ve pun în vedere modul, cum față cu legile din cestiune putem fi și de acum înainte tot așa de buni cetățeni ai statului, ca și firmi credincioși ai sântei noastre biserici.

Ocupându-ne în prima linie cu instituțiunea căsătoriei civile, trebuie să fim bine orientați, că legea statului consideră căsătoria civilă de suficientă și cu deplină valóre pentru stat; dar nu oprește, nici nu eschide căsătoria bisericescă, carea la noi se face prin cununia rituală, ca act sacramental, ci din contră în ore-care mod o recomandă chiar, însă numai după premergerea căsătoriei civile; avem deci rezervată libertatea, ca credincioșii bisericii noastre să potă urma și de acum înainte la încheierea căsătoriilor după normele bisericii, numai cât au să facă mai întâiu actul civil după legea civilă, căci la din contră cei vinovați sunt espuși prin lege la pedepse grave. Deasemenea legea statului nu oprește, ca cei ce

au motive grave pentru desfacerea căsătoriei, să nu-și potă grigi afacerea lor divorțială și la forurile bisericesci; dar insistă și aici la principiul seu, că desfacerea căsătoriei civile se se decidă la tribunalele civile cu deplină valoare în stat; deci și aici avem libertatea forurilor bisericesci de a se pronunța în afaceri divorțiale după principiile bisericii și după normele canonice, numai cât sentențele forurilor bisericesci în afaceri divorțiale numai atunci vor fi în faptă asecutabile, dacă ele în fond vor fi de acord cu sentențele tribunalelor civile.

Etă dar, că în ceea ce privesce încheierea și eventuala desfacere a căsătoriilor legea civilă ne pune și pre noi într'una cu toți ceialalți cetățeni ai statului pe un teren nou, străin de biserică: dar absolut nu ne opresce ca să nu ne folosim și de acum înainte în ambele direcțiuni de instituțiunile noastre bisericesci, cu precauțiunile indicate mai sus; așadar pentru a se susține și pe viitoriu principiile și instituțiunile canonice în afacerile matrimoniale ale credincioșilor nostri, nu se recere altă, decât o viuă interesare din partea clerului pentru susținerea aceloră, și un devotament religios din partea credincioșilor nostri, cari voesc a se căsători, eventual a se divorția; intrunite ambele acestea condițiuni, legea civilă poate să ne facă unele greutăți în viața practică, dar nu ne va puté sparge solidaritatea noastră bisericescă.

Ceea ce ne face ingrigiri serioase în noua situațiunea, este: că în fața ispitelor de multe feluri, la cari probabil va fi espus poporul nostru după introducerea căsătoriei civile, nu ne simțim destul de siguri, că nu se vor afla printre credincioșii bisericii noastre câte unii, cari fie pentru cruțarea timpului, fie pentru alte interese particulare se vor lipsi de bunul simț religios, și ignorând disciplina bisericii, se vor mulțami la încheierea căsătoriei numai cu actul civil, fără cununie bisericescă, ceea ce apoi va fi motiv de ajuns, ca unii ca acestia să fie eschiși din toate corporațiunile noastre bisericesci.

Dar și mai mari ingrigiri ne face legea civilă în ceea ce privesce desfacerea căsătoriilor, pentru că este de prevădut, cum după intrarea în viață a dreptului civil matrimonial încurcături în afacerile divorțiale și ispitele de tot felul, ce au să vină asupra credincioșilor nostri, vor fi tot mai multe și mai grele, în cât părțile litigante vor trebui să fie însuflețite în măsură mare de un simț bun religios, ca lor să nu le fie de ajuns sentența tribunalelor civile, ci să-și derive afacerile lor divorțiale și la forurile bisericesci, cari au a tracta partea sacramentală a căsătoriei; ér nefăcând acesta, părțile litigante ar veni în colisiuni grave cu biserică, cari și în casuri de acestea pot provoca eschiderea celor renitenți din toate corporațiunile noastre bisericesci.

Premeditând deci asupra relelor ce se pot nasce în societatea noastră bisericescă după introducerea reformelor amintite, trebuie să fim pëtrunși adênc de simțul datorinței imperative de a instrui ape credin-

cioșii bisericii noastre, a le pune în vedere adevăratele lor interese și a-i întări în simțul lor religios; ér această datorință cade mai ales asupra preoțiunii parohiale, carea e pusă în contact imediat cu poporul, și este în prima linie răspundătoare pentru fereirea credincioșilor sei de retăcire și pentru ținerea lor în legăturile comuniunii și disciplinei bisericesci.

Sarcina clerului nostru de e instruí și conduce bine pre credincioșii bisericii noastre în afacerile matrimoniale, de cari e vorba, este mult ușurată prin instrucțiunile emise de consistoriul nostru metropolitan la 25 August a. c. Nr. 138 M. și publicate deja cu cerculariul consistoriului nostru arhidieceșan din 4/16 Septembrie a. c. Nr. 6225 Plen., rămâne numai, ca preoțiunea parochială, după ce va fi studiat bine acele instrucțiuni, să se folosescă de totă ocașiunea bună, în biserică și afară de biserică, în general și în casuri concrete, spre a da credincioșilor sei directivele necesare în sensul acelor instrucțiuni, punându-și totă silința, ca să-l păstreze neclătiți în simțul lor religios și în ascultare de învățăturile bisericii.

Preste tot este de dorit și se așteptă dela credincioșii bisericii noastre: ca atât la încheierea, cât și la eventuala desfacere a căsătoriei să nu facă nici un pas mai înainte de a cere sfatul parohului lor, ér în casuri mai grele și al protopresbiterului tractual, în cea ce privesce modul procedurii, și mai înainte de a fi convinși pe deplin, că la încheierea căsătoriei intenționate nu sunt pedeci canonice, séu de sunt, acele, ca unele mai ușore, să pot dispensa; ér pentru casurile de divorțiere să fie convinși, că sunt motive valide, pe basa cărora canónele bisericesci admit divorțiul; urmând astfel, se vor încungiura conflictele fie cu legea civilă, fie cu instituțiunile noastre canonice.

Va fi fără îndoieală împreunat cu unele greutăți actul duplu al încheierii și eventual al desfacerii căsătoriei; aceste greutăți însă cât pentru partea bisericescă le va suporta bucuros fie-care adevărat credincios al bisericii noastre, decât va face o comparațiune între natura căsătoriei civile și a celei bisericesci, și anume: decât în vederea actului profan, scurt și séc, cu care se va încheia căsătoria civilă prin mijlocirea unor funcționari civili, fără caracter confesional, fără insignii bisericesci și fără invocarea binecuvântării lui Dumneșeu, vor reflectă în altă parte la ritual sublim, cu care se încheie la noi căsătoria bisericescă prin fețe sântite ca mijlocitoare ale darului lui Dumneșeu, cu rugăciuni și binecuvântări, cu cântări melodice și cu toate simbolele vieții conjugale.

Fiind vorba propriaminte de a se salva instituțiunile noastre bisericesci față cu legea civilă, congresul nostru național-bisericesc ținut în primăvara anului curent, a făcut deja credincioșilor nostri unele înlesniri pentru actul duplu, căruia au să se supună la încheierea căsătoriilor, anume a declarat de șterse

licențele sau așa numitele ședule protopresbiterale, care până acum au fost în us pentru controlarea prevenită a corectității cununiilor, rezervând protopresbiterilor o desdăunare cuvenită pentru scurtarea emolumentelor lor; de asemenea cele trei vestiri în biserică le-a redus la una, carea a trebuit susținută mai ales pentru a se da actului bisericesc publicitatea recerută.

Urmând acestui exemplu bun, archireii bisericii noastre ortodoxe vor face credincioșilor sei precât este posibil și alte înlesniri speciale, mai ales prin darea dispensațiunei archieresci în casuri de pedeci canonice mai mici, cari pot se obvină la încheierea căsătoriilor; se recere înre din capul locului, ca pentru mijlocirea dispensațiunei să se facă pașii cuveniți încă înainte de încheierea căsătoriei civile ér pentru casul, când dispensațiunea cerută absolut nu s'ar poté da, se recere dela credincioșii nostri interesați de acésta afacere, să aibă tária sufletescă de a abdice la căsătoria intenționată, și a se pune pe combinări pentru o altă căsătorie, care să fie admisă și din partea bisericii.

Cât pentru încheierea căsătoriilor, mai am să recomand atențiunei iubitelui cler și popor, că căsătoriile așa numite micste, adecă cari se fac între credincioși de diferite confesiuni, după esperiențele mai vechi și mai nouă conturbă de multe ori unitatea și armonia spirituală a căsătoriilor și contribue mult la lățirea indiferentismului religionar foarte păgubitoriu pentru biserică; deaceea este de dorit, ca astfelu de căsătorii, precât numai se póte, să se încungiure pe viitoriu cu atât mai vértos, pentru-că acestea în noua situațiune, ce ni s'a creat, pot da ansă la desconsiderarea căsătoriei bisericesci, dar și altcum fac multe greutăți la crescerea religiósă a copiilor născuți din ele.

Înainte de a încheia pentru astădată sfaturile mele archiepăstorești, mai am în ceea-ce privesce articoli de lege XXXII și XXXIII din anul 1894, relativi la crescerea copiilor și la matriculele de stat, să observ în general: că cu privire la acestea iubitul cler și popor are să se țină strîns de instrucțiunile clare ale consistoriului metropolitan, la cari am făcut provocare mai sus; recomand însă în special și cu totadinsul atențiunei celor interesați, să nu sufere a se da copiilor nou născuți altfelu de nume de bottez, decât numai de acele, cari sunt îndatinat în vieța noastră bisericescă; ér în cas de violență, respectivii să-și caute remediare la locurile competente.

Oficile protopresbiterale sunt poftite, să publice acéstă epistolă a mea pastorală clerului subordonat, și prin acesta poporului din tracturile sale; ér preoțimea parochială e chemată a se face interpret fidel al cuvintelor mele și a le comunica poporului în limbagiul vulgar, ca cele ce le grăiesc eu, să le înțelegă toți și fie care cât să póte mai clar; păstrându-vé de altmintrea iubirea și deplina mea bunăvoin-

ță, și împărțășindu-vé tuturor binecuvéntarea archierească!

Sibiiu, 19 Septembrie, 1895.

Miron Romanul, m. p.

Creștinismul la Români.

(Continuare și fine.)

2. Sfântul martir *E u s t a t i e*. A fost general de frunte în armata romană sub împératul Traian (98—117) și sub împératul Hadrian (117—138). Pentru servițiile făcute în luptele avute de Romani în Germania și în Dacia sub împératul Traian au fost distins și remunerat de împératul Hadrian; dar învitat de împératul să aducă jertfă pentru victoriile reportate, dînsul a răspuns, că victoriile le-a obținut cu puterea lui Iisus Christos, și nu cu ajutoriul țeilor păgâni. Prin acest răspuns al său sfântul Eustatiu și-a atras urgia împératului, carele l'a desbrăcat de tóte demnitățile, și a dispus să fiă omorit dimpreună cu soția sa Teoptista și cu fii săi Agapiu și Teoptist. Dênșii au fost aruncați mai ântâi în circ spre mâncare leilor. Dar nefăcându-le leii nimic au fost puși țoți în o baie mare de aramă înferbântată în foc, și așa și-au dat sufletele. Creștinii adunând reliquiele le-au înmorméntat cu tótă cinstea.

3. Sfântul *S a v a* Stratilat, supranumit *G o t u l*. A suferit mórte de martir pentru mărturisirea religiunei creștine cam pre la anul 370 d. Chr. Dînsul a fost de origine din Capadocia a propagat religiunea creștină în Dacia Traiană și a suferit martiriu din ordinul regelui Goților Atanaric.

4. Sfântul *N i c h i t a* Romanul. Dînsul a trăit pre timpul împératului Constantin cel mare, și a propagat cu mare zel creștinismul între Goți. Pentru zelul său întru predicarea religiunei între Goți a fost prins din ordinul regelui Atanaric și omorit între cele mai înfricoșate chinuri.

Episcopul Paulin din Nola i-a dedicat sfântului martir Nichita Romanul o frumósă poesiă, compusă în limba latină, în carea laudă zelul lui întru propagarea creștinismului, și din carea se vede, că dînsul a propagat creștinismul, în ambele Dacii. În cele ce urméză publicăm acéstă poesiă după traducerea în versuri făcută de G. Săulescu și publicată în Archiva Albinei 1844, 7 Noemvrø Nru 7 Iași. Ea sună în următoriu mod:

„Pre tine tot norodul părinte te numesce,
De ale tale graiuri scitul pătruns se umilește,
Și aprigu-și domole pre cel de fiară pept
La adevăr ce-nvață-e cuvântul tău cel drept.

La tine Gotul vine, Dacul din amândouă.
Și cea mediterană și cea rîpósă nouă.
Agricolul ei cel ce-i avut de vaci și boi,
Cel învăscut în pelea lănoșei sale oi.

În țera-n care Musa n'a împletit cunune,
Prin rostul tău învață cei varvari să rêsune
Al lui Christos sfânt nume, cu inimă Romană
Virtuos se viețuiescă în pace christiană.

Despre Nichita Romanul se mai susține, că ar fi înființat și Episcopia dela Milcov cu patru mânăstiri.³⁾

Afară de aceștia au mai suferit martiriul pentru religiunea creștină mulți alții. Așa la 26 Martie biserica noastră sîrbézá amintirea celor 26 mucenici cari au suferit martiriul în Goția, între cari au fost și doi preoți. În sinacsarul zilei cetim în onórea lor și următoarele versuri: „Atâta mulțime de martiri se ard cu foc, câte zile pórta astăzi lumea.“

Cu privire la organizarea bisericii române în timpul cât Dacia traiană a fost provincă romană, nu avem documente. Existența creștinismului la români în această perioadă însă ne dovedesce, că poporul român creștin din Dacia traiană și în timpul dela 105 — 274 a avut ierarchia sa națională. În privința organizării bisericii s'a urmat de sigur și în Dacia întru propagarea creștinismului și organizarea bisericii după procedura și modelul urmat de sfinții Apostoli și următorii lor adoptat în genere în imperiul roman. După modelul Apostolilor creștinismul la început s'a propagat ca deosebire în orașe. Și misiionarii în fie-care oraș, în care propaga creștinismul, instituiau câte un Episcop, căruia îi-încredințau conducerea ulterioară a bisericii și în genere organizarea bisericii. Astfeliu s'a urmat și în Dacia, și dacă nu avem documente scrise, cauza este, că perioada de carea vorbim, cade în timpul, când religiunea creștină era gonită în imperiul roman, și când creștinii profesau religiunea lor în ascuns.

O urmă și dovadă foarte puternică, că poporul român a primit creștinismul dela Apostoli și dela următorii lor este graiul românesc, limba, cuvintele, în cari exprimă poporul nostru ideile religioase, cari în mare majoritate sînt latine, și

sunt formate din limba latină, după aceleași forme și reguli, după cari s'a format în genere limba română din limba latină.

Pentru lămurirea acestei cestiuni înregistrăm aici după Xenopol: „istoria românilor din Dacia traiană“ următoarele:

Cuvântul românesc D u m n e ț e u este format din cuvintele latine: D o m i n u s D e o r u m, sub carele înțelegeau romanii păgâni pre J u p i t e r. Adoptând romanii creștinismul au numit cu același nume îndatînat și pre adevăratul Dumnețeu.

Cuvântul s f â n t este de origine latină. Derivă din s a n c t u s. Din sanctus s'a format mai întai „s â n t“ ér prin contactul românilor cu slavii s'a mai adaus dela „sfeti“ și litera „f“ și a început a-se pronunța de poporul român „sfânt.“ Terminul latinesc „sânt“ este mai vechi, deórece îl aflăm în cuvintele, cu cari poporul nostru numesce unele sîrbători, și anume: S i m e d r u (sfântul Dumitru,) Sîntă-Măria, Sînvăsiu.

Cuvântul „creștin.“ dela cuvântul vulgar „c h r e s t i a n u s.“ Alături cu cuvântul creștin a intrat în limba română și cuvântul „păpân“ dela „paganus“ (sătean). Cuvântul păgân în înțelesul, în carele îl folosesce prporul până în ziua de astăzi a intrat în limbă din motivul, că creștinismul la început s'a lățit mai cu seamă în orașe, ér satele la început au rēmas cātva timp pre lângă cultul țăilor.

Cuvântul „lege“ pentru religiune se folosesce ca atare numai în limba română. Acest cuvânt a rēmas astfeliu în întrebuintare în graiul poporului român din motivul, că după ce a detras Aurelian din Dacia legiunile, poporul român rămas aici în timpul năvălirilor barbare n'a avut organizațiune socială, și s'a condus în afacerile vieții, de religiune și datinele religioase, și astfeliu s'a format, și încetățenit în graiul poporului român terminul de „lege“ pentru „religiune.“ Tot astfeliu sunt termini curat latinești și trecuți din limba latină cuvintele: „biserică“ dela „basilica“, „mormēt“ dela „monumentum“, „botez“ dela verbul latinesc „baptiso“, „cruce“ dela latinescul, „crux“, pāresimi dela latinescul „quadragesima“, „duminecă“ dela dies d o m i n i, seau „dominica“ și altele.

Cuvintele grecesci și slavone aflătoare astăzi în limba bisericescă română provin, și sunt adaose mai târziu în limba noastră din contactul ca l'a avut poporul român cu grecii și cu slavii.

3) Veđ. Erbiceanu istoria Metropoliei Moldovei și Sucevei.

Prelegeri din psihologie.

(Continuare).

g) Legile funcțiunilor centrale.

Cercetările fiziologice au demonstrat, că legile, după cari funcționează organele centrale, se pot resuma în următoarele *cinci* propozițiuni generale :

Principiul conexiunii părților elementare. Fiecare parte nervoasă elementară, fie celulă sau fibră, stă în conexiune cu alte elemente nervoase, și numai în virtutea acestei conexiuni devine aptă de a efectua funcțiuni fiziologice. Toate funcțiunile centrale sînt procese de natură complexă; ele atîrnă dela numeroase elemente centrale, și de regulă sînt condiționate de conlucrarea mai multor centre de diferită ordine.

Principiul indiferenței funcționale. Nici un element nervos nu sîvîrșește acte specifice, ci forma funcțiunii sale atîrnă dela conexiunile și relațiunile sale cu alte elemente.

Principiul funcțiunii vicariante. Elementele, a căror funcțiune e împedecată sau suprimată, pot fi suplinite prin alte elemente, și anume într-o atîta, într-o cât acestea din urmă se află în conexiunile acomodate.

Principiul funcțiunii localizate. Fie-cărei funcțiuni determinate îi corespunde, sub condițiile date ale conducțiunii, o regiune determinată în organul central, dela care ea emanează, adică în organul, ale cărui elemente posed conexiunile acomodate pentru executarea funcțiunii.

Principiul exercițiului. Fie-care element nervos devine cu atît mai apt pentru o funcțiune determinată, cu cît prin condițiunile exterioare el a fost obligat mai adese-ori de a efectua acea funcțiune.

Aceste principii se validează în extensia lor cea mai largă la hemisferele cerebrale, fiind-că aci vin înainte conexiunile cele mai multilaterale. Dar în forma lor generală, principiile acestea sînt valide și pentru toate celelalte organe centrale.

II.

Sensațiunile.

1. Insușirile generale și originea senzațiunilor.

a) Conceptul senzațiunii.

Sub numele de *senzațiuni* cuprindem acele stări ale conștiinței noastre, cari nu se pot descompune în părți constitutive mai simple, de ex. culorile, sunetele singuratic, șcl. Toate experiențele noastre interne sînt de o natură complexă, și dacă le analizăm, ajungem în fine la senzațiuni, ca cele mai elementare fenomene psihice. Senzațiunea simplă nici odată nu vine înainte izolată, ci tot-de-auna în combinație cu alte senzațiuni. Formațiunile psihice, mai mult ori mai puțin compuse, cari rezultă din

împreunarea senzațiunilor în conștiință, le vom numi *reprezentățiuni*.

Fie-care senzațiune are *insușirile* sale determinate, prin cari ea se poate distinge de alte senzațiuni. Diferitele senzațiuni se deosebesc unele de altele sau prin *calitatea* lor, sau, avînd aceeași calitate, prin *intensitatea* lor diferită; înse aceste două însușiri nu se pot cugeta separate una de alta. Calitatea și intensitatea sînt însușirile originale ale senzațiunii. În fine, i-se mai poate atribui senzației și o a treia însușire, care se numește *tonul de sentiment* al senzațiunii, dar aceasta nu este însușire originală.

b) Caracterizarea însușirilor generale.

Calitatea. Sub calitate înțelegem, conținutul specific al senzațiunii, atîrnător de natura deosebită a excitațiunii, de ex. lumina se deosebește de sunet, șcl. Senzațiunile aceluiași sens sînt după calitate *homogene*.

Intensitatea. Sub intensitate înțelegem determinațiunea *cantitativă* a senzațiunii. Deosebim senzațiuni mai tari și mai debile. Intensitatea senzațiunii atîrnă dela mărimea excitațiunii. Senzațiunea poate să percurgă o serie întreagă de modificări cantitative, fără ca să i-se schimbe calitatea. De ex. lumina soarelui e mai intensivă decît a lunii, șcl.

Calitatea în raport cu intensitatea. Aceste două însușiri nu se pot separa una de alta, fiind-că de o parte calitatea trebuie să poseadă o intensitate anumită, ca senzația să poată ajunge la conștiință, de altă parte intensitatea nici nu se poate cugeta, decît numai în legătură cu oare-care calitate dată.

Tonul de sentiment. Această însușire arată *starea subiectivă de plăcere* sau de *displăcere*, care însoțește o anumită senzație. Tonul nu este o determinație originală a senzațiunii, căci el exprimă numai starea subiectului simțitor, și prin urmare atîrnă dela relațiunea, în care se pune senzația cu conștiința noastră. După cum excitația convine sau nu convine cu condițiunile de existență ale organismului nostru, așa noi vom atribui senzațiunii ton plăcut ori neplăcut.

c) Condițiunile fizice ale senzațiunii.

Numim *condițiunile fizice* ale senzațiunii cauzele excitante cari o produc. Aceste condițiuni pot fi sau a) fenomenele exterioare, de ex lumina, sunetul, șcl, cari influentează asupra organelor îndreptate către lumea externă, sau b) schimbările stărilor interne, cari se stîrnesc în însuși organismul nostru, de ex. stările de nutrițiune ale sîngelui, șcl. Prin urmare, deosebim *iritamente* de senzațiune externe și interne. Dintre organele corpului nostru, numai așa numitele organe sensoriale, precum: ochiul, urechea, membrana din cavitățile nasale, limba și pelea de pe suprafața corpului, sînt apte de a primi iritamente externe. Adevărat, că și în interiorul organelor sensoriale se pot aca iritațiuni, cari provin dela structura ori schimbarea stărilor numitelor organe; înse aceste iritațiuni interne, precum ele se produc de ex. în ochi și în ureche prin mișcările sîngelui, șcl., nu sînt

de mare importanță. Alte organe din contră, sînt accesibile numai pentru iritamente interne. Aci aparțin toate acele părți ale corpului nostru, cari sînt subtrase dela influența directă a iritamentelor externe. Aceste organe sînt cu atât mai apte de a mijloci senzațiuni, cu cât ele conțin mai mulți nervi sensibili. Iritabilitatea organelor interne în comparație cu organele sensoriale este foarte mică. Senzațiuni clare se produc în organele interne numai în cazuri de stări anormale, în urma iritațiilor patologice; în stare normală aceste senzațiuni sînt atât de debile, încât mai nici nu le putem observa.

Toate senzațiunile părților interne le cuprindem sub numele de senzațiuni generale sau organice fiindcă dela ele atîrnă cu deosebire aflarea noastră subiectivă senzuală, care se numește sentimentul general al corpului. Astfel de senzațiuni sînt: foamea, setea și cu un cuvînt toate acele senzații, cari servesc la regularea vieții vegetative. Mai departe acele senzațiuni, cari însoțesc mișcările mușchilor și se numesc senzațiuni musculare sau de inervațiune, precum sînt încordarea, oboseala, șcl. Acestea atîrnă dela stările fiziologice ale mușchilor. Apoi senzațiile sănătății, boalei, șcl. În fine, senzațiile, cari se stîrnesc în organele nervoase centrale. Aceste au însușirea, că noi nu le simțim la locul atîns de iritament, ci le exteriorizăm în acele organe periferice, cari stau în conexie cu respectivele organe centrale.

Senzațiunile, cari se produc prin mijlocirea organelor sensoriale, se numesc senzațiuni sensoriale sau perceptivă. Procesele externe, cari influențează ca iritamente asupra organelor sensoriale și a produc senzațiuni sensoriale, toate sînt mișcări de ale materiei. Este înse de observat, că numai anumite procese de mișcare posed însușirea de a influența ca iritamente sensoriale, și și între acestea sînt unele, cari au putere excitantă numai asupra unor organe sensoriale determinate. Deci distingem iritamente sensoriale generale și specifice. Astfel de mișcări, cari sub condițiuni acomodade, pot să producă senzațiuni în toate cinci sensurile, sînt: 1) presiunea sau pulsivitatea mecanică, 2) mișcările electrice, 3) variațiunile temperaturii și 4) efectele chimice. Aceste sînt iritamentele sensoriale generale. Fie-care din aceste procese de mișcare trebuie să poseadă o intensitate și celeritate determinată, pentru a pute provoca senzațiuni speciale perceptive, de toate cinci felurile. De altminteri cele patru mișcări numite aci pot excita nu numai nervii sensoriali, ci și pe cei motori, secretori, șcl. Iritamentele sensoriale specifice se disting de celelalte prin aceea, că fiecare din ele poate influența numai asupra unui anumit organ sensorial provăzut cu un aparat terminal de o structură particulară. Cu deosebire pentru două din cele cinci organe sensoriale există iritamente specifice anume: pentru organul auzului este sunetul, pentru ochiu lumina, celelalte trei organe sensoriale mijlocește senzațiuni despre influențe mecanice, termice, chimice, cari totodată aparțin la iritamentele nervoase generale. Totuși, pentru-ca aceste iritamente să poată influența cu o intensitate mică asupra peleii exterioare, asupra membranelor mucoase ale mirosului și gustului, și aci sînt necesare organele terminale deosebite. Numai sub aceste condiții speciale, devine iritamentul general iritament sensorial special.

(Va urma.)

Dr. P. Pipos.

O vizită la nazareni.

În vara asta prin August mi s'a dat se ved și eu adunarea nazarenilor din Petrovoselo de lângă Panciova.

Casa de intrunire e la stradă fără ferești la drum, cari erau înainte. Nazarenii le-au închis, deschînd nouă ferești în curte și spre grădină pentru că credincioșii noștri puneau câte-odată țigani să tragă nazarenilor câte-o horă la ferestă cât se strica treaba din lăuntru...

Porța pe unde am intrat e împistritată cu crucă de smolă și cărbune, de asemeni și perețele casei, lucrul a lor noștri. Am nimerit pe când erau mai adînciți în treburile lor; prin curte și în ambistăteau bărbați și femei în cote și în genunchi; veniseră tîrziu aceștia și pe vremea așternerii la pămînt nu au intrare. Noi am intrat, că noi suntem creștini. În casă tot așa, oameni ingenunchiați și cu capetele plecate în tăcere. Și deși am intrat cînci inși de-odată, la sgomotul nostru nici un cap curios nu s'a ridicat.

Lucrul dintăi mi-a fost s'e-i număr. 40 bărbați, femei 30 la număr, doi trei din ei b'etrăni încolo toți sub 40 de ani. Mai t'arziu am aflat că toți nazarenii din Petrovoselo erau de față și că numai lipsia nime.

Măiestrul conducător era ingenunchiat după masă, în etate cam de 36 de ani. Om cu cap mare și bine tuns, mustăță grosă și scurtă, mijlociu de stat. Era numai în cămașă pestriță albastră cusută penemțește, cu cioreci de l'ănă str'ânși în ciorapi și în picior'e cu pantofi; un adev'erat tip de n'omț. Numele lui este Vasa (Vasalie) Jivan. Ceialalți nazareni erau înșirați pe laite scurte cam pentru 5—6 inși și femeile în desp'arțem'ent deosebit spre dr'ep'ta. În ce privește portul lor, toți și-au p'astrat portul obicinuit național afară de Vasa.

Pe masa acoperită cu un m'esaiu roșu steteau două c'arți. Testamentul nou și N'oua Harfă a Sionului. Pe p'areți steteau r'ând niște cuiere de lemn de cari at'arnau p'ăl'ariile bărbaților. Alt mobiliiar nu au. După c'ateva minute s'e ridicară cu toții; ér Vasa din picior'e de după masă începu se cit'escă: „Din s'f'anta Evengalie dela Luca, Cap 13, c'at Domnul Dumneșeu o voi se cetiți“ și aci st'atu p'ănă c'and deschiseră și ceialalți c'arțile lor, c'aci mai toți aveau Testamentul, și femeile înc'ă. Și cetesce Vasa cetesce de tot rar cu glas molatec și t'anguitor ca glasul clopotului după mort. La urmă a venit esplicarea acelei evang'elii care a început așa: Iubiților frați și surori și pretini și toți cari v-ați adunat la cuv'entul lui D'șeu; care c'and a fost Domnul nostru pe p'ăm'ent în Galileia ș. a. m. d. c'ă fără stenografia nu l'am mai putut urmări. Se uita în carte și cetia din nou c'ate un pasagiu și-i mai lega și el o c'odă resun'ătoare de vorbe, c'at noi de uritul de a-l mai asculta am eșit afară.

După esplicarea asta a urmat c'antarea. În dr'ep'ta mesei pe trei b'anci steteau c'ant'areții, ér în st'anga mesei erau c'ant'arețe femeile, trei la număr și erau s'erb'oice. Vasa deschide Harfa Sionului, unde p'ote, ceteste numele c'antării și o g'asesc toți, apoi

unul dintre cantori cetește ștrofa primă (asta am dat cu socotelă că se face pentru cei neștiutori de carte) și după aceea încep cu toții la cântate, dar o cântă pe o cârdă așa de deocheată încât nici pe plată se stai lângă dâșșii. Asta merge tot așa până ce se găte versul acela, apoi încep altul pe altă strună, după cum adecă le arată notele din carte, căci fiecare vers își are pentru ștrofa primă notele sale, așa încât deschisă Harfa Sionului samână cu zșoltar-ul reformatșilor. Accentele de altcum sunt de tot monotone și n'au în sine nimic din motivele cântărilor noastre.

După cântare ér se puseră cu fața'n jos și unii chiar își ascundeau fața obrazului. Un cântăreț începe o rugăciune de rost așa pe cum îi vine în minte — în care învâluce ceriu și pământ, raiu și iad, ângerii și demoni, sare de ici colea și te pörtă ca visurile... Intrebându-l eu mai în urmă că de unde a învățat rugăciunea aceea, că avea omul graiu de tot liber, el mi-a đis că numai așa i-a venit în minte, ér ceialalți điceau că e înșufiat dela Duhul sfânt...

După finitul ceremonialului femeile au eșit în curte și eu dornic se mai afiu câte ceva din graiurile lor am mai stat cu bărbatii în lăuntru.

I-am întreat că pot se vorbesc cu ei, la ce mi-au răspuns că pot se vorbesc ori și ce, și eu auđind așa ceva le-am dat ântăiu cu gluma și rideau ai mei și eu prindeam veselie că tot mai adênc pot se caut în inimile lor cele prefăcute.

La întrebarea că de ce au eșit din sînul bisericeii, ei mi-au răspuns: fiind-că biserica e acoperită și are în sine icône. Dar casa asta nu e acoperită? N'are cruce pe ea mi s'a replicat. D-apoi că crucea-i șperanța și mântuitoră noastră... La tôte ei se plăteau că: nu vrem crucea pe care s'a rêtșgnit Domnul. Oamenii aceștia sunt de tot vorbăreți, la o întrebare ce le-o puneam stau se respundă trei și patru de odată. Rêșpunsurile lor le-am combătut după puțină cu rezervă numai, de témă să nu se revolte asupra'mi, la ce m'a făcut atent părintele de acolo Neagoe.

Nazarenii béu bêturi spiritușe dar au lăsat fumatul. Cel mai bêtân dintre ei mi-a spus că el e nazaren de 15 ani. Am voit se cumpêr un exemplar din Harfa Sionului dar n'am căpătat, că se dă numai sectarilor. Ei o au dela voivoda lor din Satul nou și costă legată în pele nêgră 1 fi. 60 cr. Pe fiecare exemplar e imprimat cu litere aurite numele proprietarului. Ișpitind și alte căi ale lor ei đic că tot omul din lume li-e frate și nu vrêu se știe de dragostea nêmului.

Ienopolea, 3 Octombore 1895. R. Bortoș,
invetător.

D I V E R S E.

* *Masa ștudenților români din Sibiu* înșințată de institutul de credit și economi „Albina” la care se ofere prânđul la 50 elevi români în mod grătuit

s'a deschis la 1 Octombore st. v. după ce mai ântăi s'a ținut serviciu divin prin părintele protopresbiter Ioan Papiu, urmând apoi un frumos discurs de înăugurare roștit da părintele protopresbiter și dir. sem. în pensiune Ioan Hannia — fiind de față elita societății române din Sibiu.

* *Sinodul arhieresc sêrbesc* care s'a ținut đilele acestea în Carloveț, și încă în mod eșcepțional fără comisar regesc, — după cum scriu foile din capitală, și — au încheiat activitatea. Locul vacant de episcop în St Andrei nu l'a îndeplinit, ei a decis ca să cêră convocarea congresului național, la care se va propune desființarea eparchieii din St. Aodreiu și înșințarea unei eparchieii nêuș cu reședința în Zagrab. Pe Gerasim Petrovici, care fusese ales odată de episcop al St. Andreiului, dar pentru cunoscuta afacere Lindner nu s'a întărit, l'a destituit din postul de profesor de teologie lipsindul și de demnitatea de protosincol. Tot asemenea a pedepsit și pe protosincolul Dr. Emilian Radici, vecinicol aspirant la mitra de arhiereu.

* *Podul regele Carol I.* Pentru eșecutarea lucrărilor liniei Fetești-Cernavoda se prevêduse o cheltuială de 35 000. 000 lei. Cheltuielile efective care s'au făcut pentru lucrările eșecutate se aproprie de acêștă sumă. Êtă care sunt principalele cheltueli: Podul peste Dunăre 9.650.000 lei. Podul peste Borcea 4.200.000 lei. Viaductele 5.700.000 lei. Terasamente și apărările 7.000.000 lei.

* *Cum se păstrêză pόμεle peste êrnă?* S'au făcut încercări deosebite spre aflarea modului de a păștra pόμεle și cu deosebire ștruguri peste êrnă. Francesii au și aflat un mod, care este fôrte șimplu și îl pôte face ori și cine, și dintre economii noastrei dela sate. Êtă cum: Ne îngrijim ca pivnițele noastre să fiă călduțe bine (8-10 gr. căleură). Luăm apoi o ladă și batem pe partea din lăuntru a ei leșiđore în cari batem de-arêndul, la o mică depărtare unul de altul, cue și acățăm ștrugurii de cođițe ca să spânzure în ladă. Luăm apoi un vas larg la gură (blid) și îl umplem cu șpirt punêndu-l pe fundul lăđii. Apoi punem capacul, (coperișul) și-o încuiăm ca să nu umble nimeni până când voim să stea ștrugurii. În modul acesta șpirtul aburesce cu încetul, ferind ștrugurii de putređiune. Tot așa putem face și cu alte pόμε. Mirosul de șpirt nu se va șimți de loc.

* *Bibliografie* În editura librărieii Ciurcu din Brașov a apărut o frumôșă și elegantă broșură, întitulată: Balade șoporale din gura șoporului bânățên, culese de George Cătană. Conține 17 balade în versuri. Un exemplar (189 pag.) constă 30 cr.

C o n c u r s e.

În urma decisiunii Venerabilului Consistoriu rom. gr. or. din Oradea-mare de datul 19 Iuniu (1 Iuliu) 1895. Nr. 701/147 B. din oficiu se eșcrie concurs pentru deplinirea parochiei prime de clasa primă din comuna Sânciăușul-român, protopopiatul Tincei.

Terminul pentru întrarea recurselor se ficsêză până în 8/20 Novembore, ér alegerea se va ținê în 12/24 Novembore a. c.

Dotățiunea alegêndului paroch o formêză:

1. Jumêtate din tôte venitele parochiali a le întregei comunități bisericeșei constătătoare din 400 numere

de case și anume: a) $\frac{1}{2}$ din cele 50 jugere de pământ parochial; b) $\frac{1}{2}$ din lectical (bir preotesc) în care contribuie fie-care număr de casă, cu câte o măsură (vică) bucate; c) $\frac{1}{2}$ din venitele stolare.

2. Cuartir cu grădină de care are a se îngriji comuna bisericescă.

Care dotațiune — afară de cuartir și grădină — dă o dotațiune prescrisă pentru parochiile de clasa prima.

Dela recurenți se pretinde cualificațiune de clasa primă recerută în „Regulamentul pentru parochii“ pentru parochiile de clasa prima. Recurenții vor avea a-se prezenta în vre-o Duminecă seau serbatore în s-ta biserică; spre a-și arata desteritatea în celea rituale.

Recursele adresate comitetului parochial din Sânt-Miclăușul rom. au a-se trimete până în terminul sus espus subsemnatului în Tulca (Tulka) p. u. N.-Szalonta.

Tulca, la 4/16 Octombre 1895.

Nestor Porumb, m. p.

adm. protopopesc.

—□—

Pentru deplinirea definitivă a stațiunii învățătorești dela școla gr. or. română din **Luguzeu**, se escrie concurs cu termin de alegere pe **26 Octombre st. v.**

Emolumentele sunt: 1) în bani gata 250 fl. v. a.; 2) 24 metri lemne, din care are a se încălzi și sala de învățământ; 3) 10 fl. v. a. pentru conferință; 4) 5 fl. v. a. scripturistică; 5) cuartir liber și grădină de legume.

Recursele ajustate cu documintele recerute au a se trimete la subscrisul în Silingyia, érá recurenții se se presinte la biserică spre a se face cunoscut poporului.

Luguzéu, la 4 Octomvre 1895.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: **ACSENTIE CHIRILA**, m. p. inspector școlar.

—□—

Din lipsă de recurenți, rămânând neocupat postul de capelan temporal la parochia ort. rom. „st. Ilie“ din **Timișóra-Fabric**, pentru a cărui deplinire s'a fost publicat concurs în Nrii 26, 27 și 28 ai fôiei „Biserica și Școla“ din a. c., prin acésta se repetesce acel concurs, pe lângă aceleași condițiuni de beneficiu, cualificațiune și presentare în parochia; având reflectanții a-și inainta recoursele până în **30 de zile** dela prima publicare a acestui concurs repetit în organul diecesan „Biserica și Școla.“ Timișóra, 20 Septemvre 1895.

Paul Rotariu, m. p. *Traian Lungu, m. p.*

preș. com. par.

notariul com. par.

Cu consensul protopresb. tractual: **Dr. TR. PUTICI**, m. p.

—□—

Pentru deplinirea în mod definitiv a stațiunii învățătorești din comuna **Brusnic**, — protopresbiteratul Lipovei — se escrie concurs cu termin de **30 de zile** dela prima publicare în fôia „Biserica și Școla.“

Emolumentele anuali împreunate cu acest post sunt:

1) în bani gata 192 fl.; 2) în naturale: a) 24 metri de grâu, b) 24 metri de cucuruz; 3) 4 jugere de pământ fânaș; 4) 40 fl. relut pentru lemne, din care are a-se încălzi și sala de învățământ; 5) pentru conferințe 15 fl.; 6) pentru scripturistică 10 fl.; 7) cortel liber cu 2 chilii și culină și cu grădină de legumi de 1200.

Recurenții, cari doresc a ocupa acest post sunt avisati, ca recoursele lor, instruite conform dispozițiunilor legali în valôre și adresate comitetului parochial din Brusnic se le subscernă **Rev. Dn. Voicu Hamsea**, protopop și inspector școlar în Lipova (B.-Lippa), până la terminul susindicat, precum și a se prezenta în vre-o Duminecă ori serbatore în s-ta biserică din Brusnic spre a-și arăta

desteritatea în cele rituale. — Cei ce ar dovedi că sunt apți de a înființa și conduce cor vocal, vor fi preferiți. **Brusnic**, la 17 Septembre v. 1895.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: **VOICU HAMSEA**, m. p. protopop, inspector școlar.

—□—

Cu termin de **30 de zile** dela prima publicare în fôia diecesană „Biserica și Școla“, se escrie concurs pentru deplinirea stațiunii de învățătore la școla de fete din **Izvin**.

Emolumentele anuale sunt: 1. în bani gata 150 fl.; 2. pentru scripturistică și conferințele învățătorești 7 fl.; 50 cr.; 3, 27 chible grâu și 20 chible cucuruz; 4. 20 metri de lemne, din cari are a se încălzi și sala de învățământ; 5) 2 jughere pământ și $\frac{1}{4}$ jugher estravilan; 6. cortel cu 2 încăperi, cuină, cămară precum și grădină de legumi. De curățirea salei de învățământ îngrijesce comuna bisericescă. Se observă, că alegenda va avé să locuiescă pe timp scurt în casă închiriată, până ce noul edificiu școlar va fi deplin terminat. Chiria o va suporta comuna bisericescă.

Dela reflectante se cere cualificațiunea prescrisă de dispusețiunile din vigóre. Recursele sunt a se adresa la Prea On. oficiu ppresbiteral în **Timișóra (Fabric)**, având recurentele a se face cunoscute poporului, presentându-se în s. biserică de acolo. Învățătorele, cari pe lângă aptitudinea în lucrul de mână vor puté aréta cunoscința cântărei bis., vor fi preferite.

Comitetul parochial.

Izvin, 3 sept. 1895.

Cu consensul ppreb. **Dr. TR. PUTICI** m. p. insp. de școle.

—□—

Pentru deplinirea definitivă a unei stațiunii de învățător, și a unui post de învățătore la școla confesională din **Bazoș**, (ppresb. Timișorii), se escrie concurs cu termin de alegere pe ziua de **15 Octomvre v. a. c.**

Emolumentele anuale sunt: 1) în bani gata câte 180 fl. v. a.; 2) câte 20 chible grâu și câte 20 chible cucuruz; 3) câte 2 jughere pământ; 4) câte 35 fl. v. a. pentru lemne; 5) cortel acomodat cu câte 2 chilii și apartinătorele precum și grădină; 6) unde va fi poftit învățătorul la înmormântări 50 cr., ér când va conduce și corul la înmormântări 1 fl.

Recursele ajustate cu documintele de cualificațiune prescrisă sunt a se trimete la Prea On. oficiu ppresbiteral din **Timișóra-Fabric**. Recurenții vor avé a se prezenta în s. biserică de acolo spre a-și aréta desteritatea în cant și tipic. Aptitudinea de a conduce cor va fi considerată.

Comitetul parochial.

Cu consensul ppresb.: **DB. TR. PUTICI** m. p. inspector de școle,

—□—

Pentru deplinirea definitivă a stațiunii învățătorești dela școla confesională din **Barateaz** (ppresbiteratul Timișorii), se escrie prin acésta concurs, cu termin de alegere pe ziua de **22 Octomvre v. a. c.**

Emolumentele anuale sunt: 1) în bani gata 300 fl.; 2) 4 orgii de pae din care are a se încălzi și sala de învățământ; 3) cortel cu două chilii, grădină cu intravilan de 400 □ st. și un grajd pentru vite; 4) dela înmormântări câte 20 cr.

Reflectanții au să-și inainteze recoursele ajustate cu documintele de cualificațiune prescrisă la Prea On. Domn inspector **Dr. Tr. Putici** în **Timișóra (Fabric)**; și să se prezente în vre-o duminecă ori serbatore în s. biserică de acolo, spre a-și aréta desteritatea în cant și tipic.

Comitetul parochial.

Cu consensul ppresb. **Dr. TR. PUTICI**, m. p. insp. de școle.